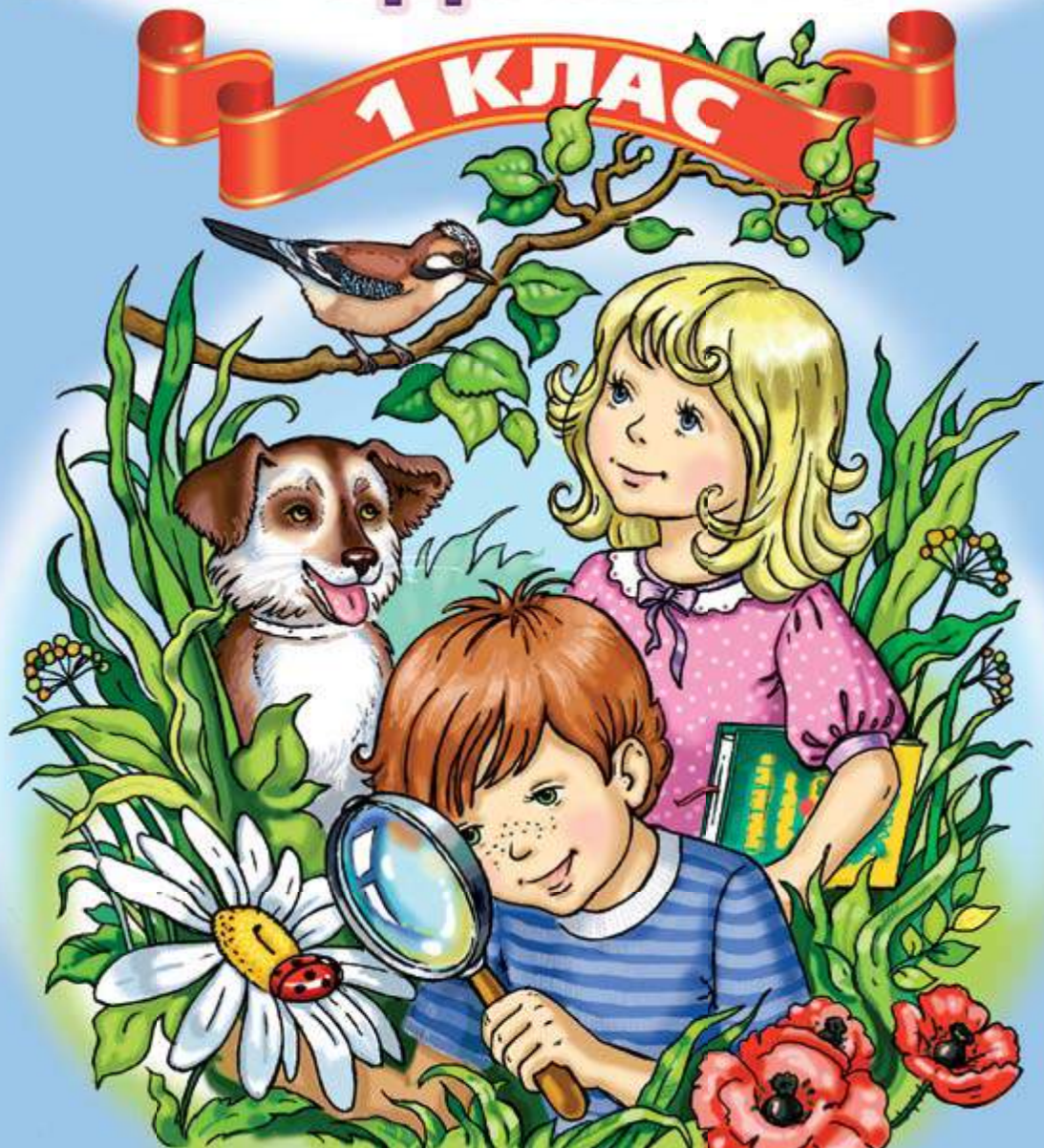

Т.Г. Гільберг, Т.В. Сак

ПРИРОДОЗНАВСТВО

1 КЛАС

Т.Г. ГІЛЬБЕРГ, Т.В. САК

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Підручник для 1 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки, молоді та спорту
України*

Київ
«ГЕНЕЗА»
2012

ЛЮБИЙ ШКОЛЯРИКУ!

Ти відкриваєш свій перший підручник з природознавства. Він допоможе тобі пізнавати дивовижний світ природи. Зі сторінок підручника ти дізнаєшся про неживу і живу природу. Чому потрібно її берегти? Ти дізнаєшся також про рідний край і нашу Батьківщину – Україну.

Ти ще тільки вчишся читати, тому отримувати знання з підручника тобі допоможуть учитель і батьки.

Хай тобі щастить!

Автори

Умовні позначення:

– читай з дорослими

– виконай завдання разом з дорослим

– виконай завдання

– працюй у парі

– поміркуй і дай відповідь

– твої відкриття

– виконай дослід

ВСТУП

ДЛЯ ЧОГО МИ ВИВЧАЄМО ПРИРОДОЗНАВСТВО

Що зображено на малюнках? Порівняй їх.

Усе, що оточує людину і не зроблено її
руками, — це природа.

Природа існує навколо нас. Вона дуже різноманітна. Природою є Сонце і море, Місяць і зорі, рослини і тварини. Щоб не шкодити природі, зберігати багатство і красу природи, потрібно її знати і вивчати. У цьому тобі допоможе **природознавство**.

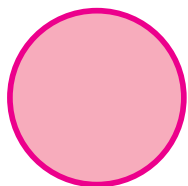
Людину, яка вивчає природу, називають природодослідником, або натуралістом.

Розглянь малюнок. Назви, що належить до природи.

Разом з дорослим виріж із кольорового картону по п'ять зелених, коричневих, червоних і синіх кружечків і стільки ж стрілочок. Вони тобі знадобляться на уроках природознавства. Тепер ти також природодослідник.

СВІТ, У ЯКОМУ ТИ ЖИВЕШ

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО ПРИРОДУ. НЕЖИВА І ЖИВА ПРИРОДА

Розглянь фото. Що із зображеного на них ти щодня бачиш дорогою до школи?

Усі предмети, які нас оточують, називають **тілами**.

Рослини, гриби, тварини, людина – це тіла **живої природи**.

Сонце, зорі, повітря, вода, каміння – це тіла **неживої природи**.

Допоможи Тарасу дійти до школи. Накрий тіла живої природи зеленими кружечками, а тіла неживої природи – коричневими.

Розгляньте разом із сусідом по парті малюнок. Назвіть тіла живої і неживої природи.

ЯК ЛЮДИНА ПІЗНАЄ СВІТ

Дай відповіді на запитання.

Кого зображено на фото?
Якого кольору ця тваринка?

Яка квітка зображена на фото?
Чи має вона запах?

Що робить соловейко?

Як ти гадаєш, яким є кактус на дотик?

Разом із сусідом по парті розгляньте огірок чи лимон. Розкажіть, якого він кольору і чи має запах. Який він на смак і на дотик? Як ви про це довідалися?

Поєднай за допомогою паперових стрілок тіло та ознаку, яка йому відповідає. Поясни, звідки ти знаєш про властивості цих тіл.

Червоний

Кислий

Колючий

Гарячий

Розглянь малюнки. Поясни, за допомогою чого людина сприймає навколишній світ.

Людина пізнає навколишній світ за допомогою зору, слуху, нюху, смаку, дотику.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ І ДОСЛІДИ

Чи доводилося тобі спостерігати за природою? Що цікавого тобі запам'яталося?

Розглянь фото. Розкажи, що на них зображено.

Уміння спостерігати — важливе для кожного природодослідника.

Перевір, чи вмієш ти спостерігати. Знайди відмінності між малюнками.

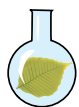
Для спостережень часто використовують різноманітні прилади.

Назви зображені прилади. Для чого їх використовують?

Природу досліджують за допомогою дослідів.

Виконай **дослід**. Налий у склянку воду, додай фарбу для малювання.

Що сталося з водою? Вода набула кольору фарби.

Вкинь таблетки активованого вугілля.

Що ти бачиш? Забарвлення води стало світлішим.

Поміркуй разом з дорослим, що досліджують за допомогою космічних супутників.

ПРИРОДНІ ТА РУКОТВОРНІ ТІЛА

Розглянь малюнки. Назви зображені тіла.

Розглянь малюнки. На якому з них зображено тіла живої природи? Що зображено на іншому малюнку?

Усе, що людина зробила своїми руками,
називають рукотворними тілами.

Знайди зайве в кожному ряді малюнків.
Поясни свій вибір.

Розглянь фото. Що між ними спільного?
Чим вони відрізняються? Придумай свою
пару.

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Дослідження частин тіл

Розглянь малюнки. Розкажи, що на них зображено.

Розглянь лупу. Вона складається з ручки і збільшувального скла.

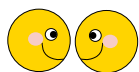
Маленькі тіла і дрібні частини тіл вивчають за допомогою збільшувальних приладів. Простим збільшувальним приладом є лупа.

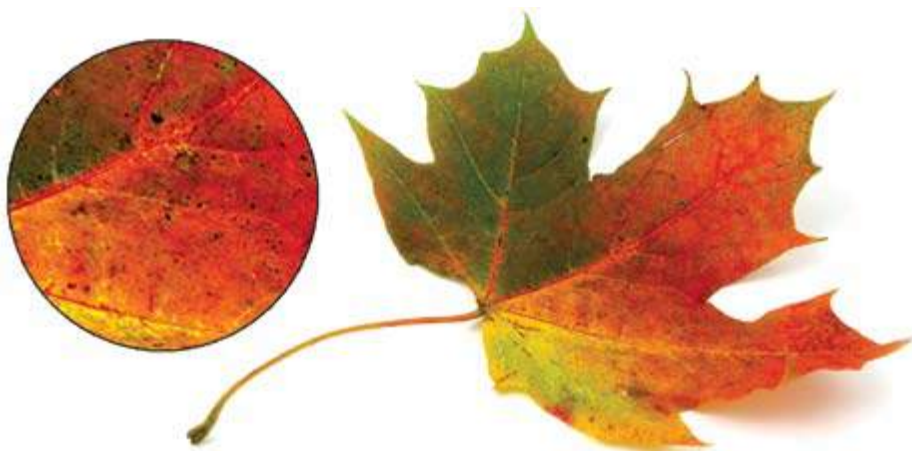
Розглянь фото. Знайди серед морських камінців три камінчики, які збільшила лупа.

Щоб розглянути тіло, лупу беруть у руку і наближають її на таку відстань, за якої видимість стає найбільш чіткою.

Разом із сусідом по парті розгляньте за допомогою лупи розрізане яблуко або кленовий чи березовий листок. Розкажіть, що ви побачили.

ОРГАНІЗМИ

☺✎ Пригадай, що належить до природи. Наведи приклади тіл живої і неживої природи.

☺✎ Накрий на малюнку тіла неживої природи коричневими кружечками, а тіла живої природи – зеленими кружечками.

Тіла живої природи називають організмами.

☺☺ Наведи своєму сусіду по парті приклади організмів.

Розглянь малюнки. Порівняй камінь і рослину. Чим саме вони відрізняються?

Усі організми живляться, дихають, ростуть, розмножуються, відмирають.

Розглянь фото. На яких з них організми живляться, ростуть, розмножуються, відмирають?

Поміркуй, чому кіт – організм.

Разом з дорослим поміркуйте, які організми є у тебе вдома. Розкажи про одного з них.

ЩО ПОТРІБНО ОРГАНІЗМАМ ДЛЯ ЖИТТЯ

Наведи приклади організмів.

Розглянь малюнок. Паперовими стрілками поєднай рослину і те, що потрібно їй для зростання.

Розглянь малюнок. Паперовими стрілками поєднай тварин і те, без чого вони не можуть жити.

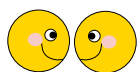

Що потрібно для життя організмам?

Організмам для життя потрібні світло, тепло, повітря, вода, поживні речовини.

Ти також організм. Тобі для життя потрібні світло, тепло, повітря, вода. Для зростання необхідне корисне харчування.

Разом із сусідом по парті розгляньте фото. Позначте корисні продукти зеленими кружечками, а некорисні – червоними.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН

Пригадай, які рослини ти щодня бачиш дорогою до школи.

Рослини в природі дуже різні. І великий дуб, і маленька фіалка, і запашна троянда, і жалка кропива – усе це рослини. Одні рослини ростуть у лісі. Це ліщина, ялина, конвалія. Кульбаби й конюшина ростуть на луці. Осоку і комиш можна побачити на березі річки чи озера, а латаття біле і ряску – у самій воді.

Покажи стрілками, де ростуть зображені рослини.

Накрій зеленими кружечками рослини,
які ростуть на клумбі, а червоними – ті,
що на грядці.

Якого кольору квітки кульбаби? Роздивись
фото. Як змінюються квітки кульбаби?

СОНЯЧНІ КУЛЬБАБКИ

І жовтаві, й золотисті
Розцвіли кульбабки в листі.
Квітку покладу у жменьку,
Наче сонечко маленьке,
А ще виплету вінок
Та з метеликом – в танок!

...Проминули швидко дні –

Аж не віриться мені:

Глянь, кульбабки одцвілися,

Пух летить... Голівки – лисі.

Ну, а я б хотів,

Щоб лужок наш зажовтів.

Олекса Ющенко

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТВАРИН

У природі тварин дуже багато. Це звірі, птахи, комахи, риби. Для одних тварин домівкою є ліс, для інших – лука. Тварини живуть у воді, у землі. Тут вони знаходять собі їжу, схованку від ворогів.

Розглянь фото. Яких тварин ти впізнаєш? Познач різними кружечками кожную групу тварин.

Відгадай загадки. Про кого вони? Де мешкають ці тварини?

Маленький, сліпенький,
все поле перерив.

Не кравець,
а з голками ходить.

Покажи кольоровими паперовими стрілками, хто де живе.

Визначте, яка тварина на малюнку зайва. Поясніть чому.

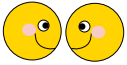

Розкажи, чи є у тебе вдома тварини. Які?

ІЗ ЧОГО ЛЮДИНА ВИГОТОВЛЯЄ ПРЕДМЕТИ ВЖИТКУ

Навколо нас безліч предметів, які людина зробила власноруч. Для їх виготовлення потрібні природні матеріали: деревина, глина, вовна, метал та інші.

Розгляньте разом із сусідом по парті фото. Із чого виготовлено зображені предмети? Виріб з деревини накрийте зеленим кружечком. Виріб з вовни накрийте червоним, з глини – коричневим, а з металу – синім кружечком.

Які ще природні матеріали ти знаєш? Які предмети з них виготовляють?

Для виготовлення різних предметів людина використовує тіла живої і неживої природи.

Сторінка дослідника

ІЗ ЧОГО ЦЕ ВИГОТОВЛЕНО?

Розглянь фото. Визнач, із чого виготовлено зображені предмети.

Розглянь фото. Накрий зеленими кружечками предмети, зроблені з тіл живої природи. Накрий коричневими кружечками ті предмети, які зроблено з тіл неживої природи.

Вибери кілька предметів, які є у твоїй оселі. Разом з дорослим визнач, із чого їх виготовили.

ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ДЛЯ ЛЮДИНИ

Природа дає людині тепло, світло, повітря, воду та їжу. Люди виготовляють з природних матеріалів предмети вжитку. А ще ми милуємося красою природи. Природа вчить нас бути добрими.

Розглянь уважно малюнок. Що дає природа людині?

😊😊 Розкажи своєму сусіду по парті, що тобі найбільше подобається в природі.

😊📖 Поясни, як ти розумієш народну мудрість: «Хто полю годить, тому жито родить».

😊❓ Розглянь малюнок і розкажи, як природа вчить людей бути добрими.

БЕРЕЖЛИВЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

Розглянь малюнки. Хто з дітей піклується про природу, а хто завдає їй шкоди? Чому?

Разом із сусідом по парті подумайте, що ви скажете хлопчикові, який цілиться у пташку. А що – дівчинці, яка нарвала оберемок квітів?

Правила поведінки в природі

Будь другом природі. Коли буваєш у природі, дотримуйся таких правил.

- Ходи стежками, щоб не витоптувати рослини.
- Не ламай гілок дерев і не рви квіток для букета.
- У лісі, парку, на луці не кричи, щоб не налякати диких тварин.
- Не руйнуй пташиних гнізд, не бери до рук пташині яйця. Цим ти можеш відлякати птахів від їхніх домівок.

Разом з дорослим посади восени дерево. Змайструй годівничку, щоб підгодовувати взимку птахів.

СВІТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ

СОНЦЕ В НАШОМУ ЖИТТІ

Пригадай, що належить до неживої природи. До якої природи належить Сонце?

Розглянь фото. Розкажи про Сонце. Якого воно кольору, форми? Виліпи модель Сонця з пластиліну.

Відгадай загадку.

Бродить одиноко вогняне око,
на всіх поглядає, теплом зігріває.

Що тобі допомогло відгадати загадку?

😊😊 Разом із сусідом по парті розгляньте фото. Позначте кружечками червоного кольору, хто не може жити без сонячного тепла і світла. Розкажіть чому.

📖 Без сонячного світла і тепла не може жити жоден організм. Без сонця темно і холодно.

Сонце – величезна розпечена куля. Намагайся не дивитися на сонце, щоб не зіпсувати зір.

😊📖 Прочитай вірш «Сонце». Поясни, чому соснам буде сумно без сонця.

СОНЦЕ

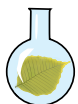
Сонце сіло на сосну,
Сонно мовило: «Засну».
Сосни сонечко гойдали,
Сосни сонечко благали:
– Сонце, сонечко, не треба,
Стане сумно нам без тебе.

Ганна Чубач

ЯКІ ВЛАСТИВОСТІ МАЄ ВОДА

Пригадай, що ти знаєш про воду.

Які властивості має вода? Щоб відповісти на запитання, виконаємо досліди.

Дослід 1. Візьми склянку із чистою водою і понюхай її.

Що відчуваєш? Вода не має запаху.

Дослід 2. Налий трохи води в тарілку і в склянку. Що спостерігаєш? Вода набирає форму посудини, у яку її наливають. Тобто вода текуча.

Дослід 3. Опустити ложку в склянку з водою. Що спостерігаєш? Вода прозора.

Яким буде смак чаю, якщо в нього покласти цукор?

Яким стане смак води, якщо в неї покласти сіль?

Де в природі можна натрапити на солону воду?

Що ти дізнався про воду?

Сторінка дослідника

КУДИ ЗНИКАЄ ВОДА З КАЛЮЖІ?

Тобі, напевне, не раз доводилося бачити, як після дощу залишаються калюжі, а пригріє сонце – вода зникає. Куди зникає вода?

Вода з калюжі перетворюється на пару. Пара складається з дуже дрібних частинок води. Їх важко побачити неозброєним оком.

Що яскравіше світить сонце, то швидше частинки води перетворюються на пару, і калюжі висихають.

Пригадай, як улітку після дощу парує асфальт або ґрунт. Поясни, чому це відбувається.

Поміркуй, де ще можна спостерігати перетворення води на пару.

ВОДА В ПРИРОДІ ТА В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Де в природі можна побачити воду?

Разом із сусідом по парті розгляньте малюнки. Що на них зображено? Розкажіть, яке значення має вода в природі.

Розкажи, для чого тобі потрібна вода у квартирі чи в будинку. Чи часто ти її використовуєш?

Розглянь малюнки. Розкажи, для яких потреб люди використовують воду.

З'ясуй разом з дорослим, звідки вода потрапляє у твій дім.

ПОВІТРЯ

Відгадай загадку.

Таке велике,
Що займає увесь світ,
Таке маленьке,
Що в щілину зайде.

Повітря, ніби ковдрою, огортає Землю.
Повітря прозоре, не має кольору й запаху,
тому ми його не бачимо, але можемо відчутти.

Про те, що повітря існує, можна дізнатися
за допомогою таких дослідів.

Дослід 1. Махни зошитом,
книжкою або аркушем паперу
перед обличчям.

Що відчуваєш? Рух повітря.

Дослід 2. У склянку з водою по-
клади камінчик.

Що ти бачиш? На стінках склянки
з'являються бульбашки. Отже,
повітря є в шпаринках камінчи-
ка.

Дослід 3. Візьми поліетилено-
вий мішечок і почни його скру-
чувати з боку отвору.

Що ти спостерігаєш? Утво-
рилася повітряна «подушечка».

Ми також відчуваємо повітря, коли дме вітер. Вітер — це рух повітря.

 Разом із сусідом по парті поміркуйте, чи можна намалювати повітря. Чи може повітря звучати?

 Повітря необхідне для дихання людям, рослинам і тваринам. Без повітря всі організми загинули б, тому повітря не можна забруднювати.

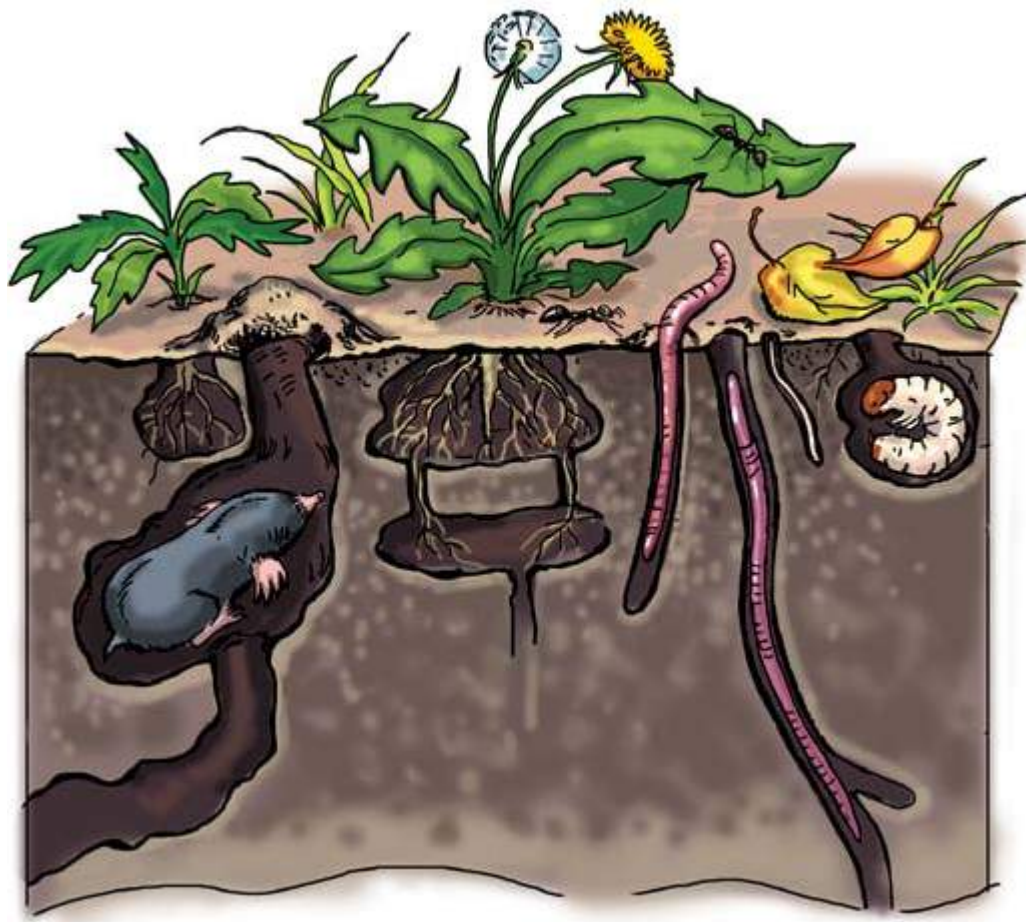
 Розглянь малюнки міст. Накрий кружечком те, у якому хотів би жити. Чому?

 Разом з дорослим перевір, чи чисте повітря у твоєму населеному пункті. Для цього візьми липку стрічку (скотч) і розмісти її на дереві в парку, на стовпі біля дороги, на стіні твого будинку. Через добу зніми стрічки і порівняй їх. Яка із стрічок найбрудніша? Чому?

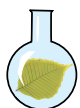
ҐРУНТ

Ґрунт — це верхній шар землі, де ростуть рослини і живуть різні організми.

 Ґрунт містить перегній. Перегній утворюється внаслідок гниття опалого листя, відмерлих рослин і тварин. У перегній містяться різні поживні речовини, необхідні рослинам. Перегній надає ґрунту темного забарвлення.

У шпаринах ґрунту є вода.

Що ще є у ґрунті? Щоб відповісти на це запитання, разом з дорослим виконай досліди.

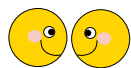
Дослід 1. У склянку з водою опусти грудочку ґрунту. Що ти бачиш? До складу ґрунту входить повітря.

Дослід 2. Всип ґрунт у склянку з водою, збовтай і дай відстоятися. Що ти бачиш? На дні склянки утворився шар піску і шар глини. Отже, у ґрунті є пісок і глина.

Розкажи, із чого складається ґрунт. Для яких тварин ґрунт є домівкою?

Поміркуйте, куди зникає брудна вода після миття посуду, прання білизни, купання?

Що буде з ґрунтом, якщо його поливати брудною водою?

Чим ще людина забруднює ґрунт?

Відгадай загадку.

Усіх годує, напуває, а про нього не всяк дбає.

ГІРСЬКІ ПОРОДИ

Наша земля містить безліч природних багатств. Серед них є гірські породи.

Більшість гірських порід людина використовує в господарській діяльності та побуті.

Розглянь малюнки гірських порід. Які з них тобі відомі? Як їх використовує людина?

Граніт

Кам'яна сіль

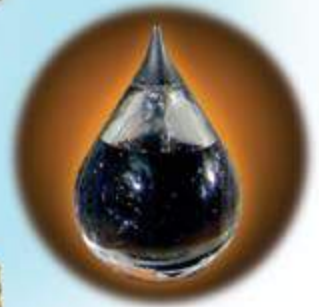
Кам'яне
вугілля

Торф

Пісок

Нафта

Людей, які ведуть пошуки гірських порід, називають геологами.

Земні багатства навіть допомагають тобі вчитися, малювати. Так, крейда – це гірська порода.

Грифель олівця, який залишає на папері лінії, роблять з гірської породи графіту.

Для виготовлення багатьох прикрас використовують коштовні камені. Вони дуже красиві. Це алмази, рубіни, смарагди й багато інших.

Алмаз

Рубін

Смарагд

Сапфір

Разом з дорослим з'ясуй, чи є у вашому домі вироби з гірських порід. Як їх використовують люди?

ПРАКТИЧНА РОБОТА

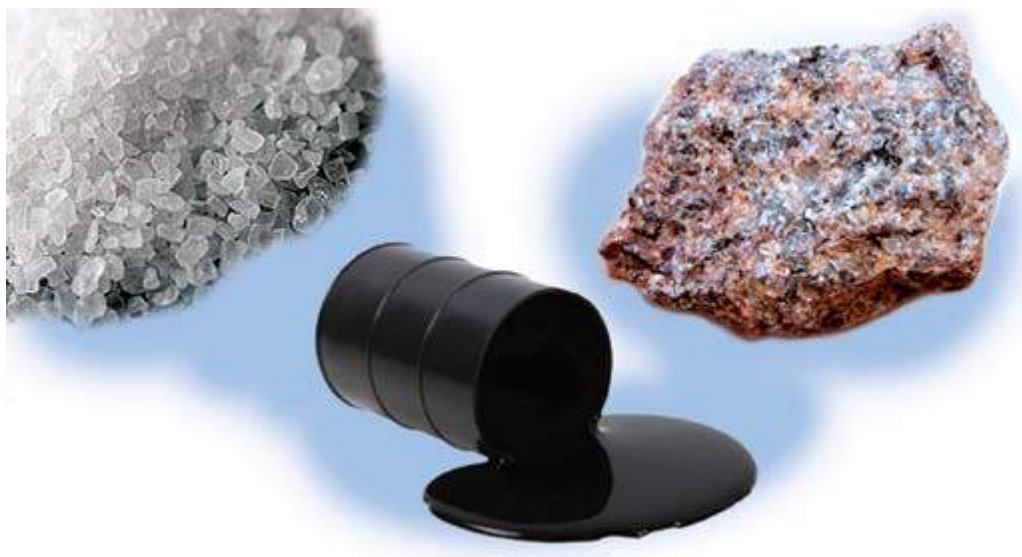
Ознайомлення з гірськими породами рідного краю

Пригадай, які гірські породи є в природі. Чи доводилося тобі бачити гірські породи під час прогулянки лісом чи парком?

З'ясуй, які корисні копалини видобувають у твоєму краї. Як їх використовують люди?

Разом з дорослим підготуй розповідь про одну з корисних копалин, що видобувають у твоєму краї.

Людина видобуває гірські породи і використовує їх у господарській діяльності та побуті.

Гірські породи, які залягають близько до поверхні землі, видобувають у кар'єрах.

Породи, які залягають глибоко в надрах, видобувають у шахтах.

Як ти гадаєш, де складніше добувати гірські породи – у кар'єрі чи в шахті? Чому? Що ти знаєш про професію шахтаря?

З'ясуй у дорослих, чи є в околицях твого міста або села кар'єри та шахти? Що в них добувають?

СВІТ ЖИВОЇ ПРИРОДИ

ЯКУ БУДОВУ МАЄ РОСЛИНА

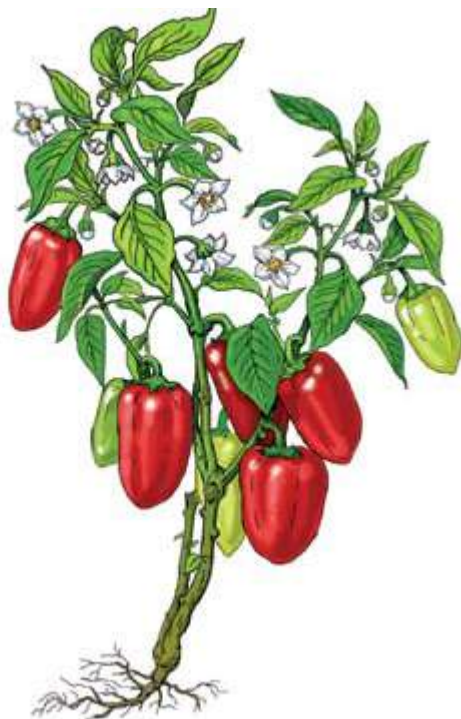
Назви рослини, які ти знаєш.

Висока тополя і низенька фіалка, розлогий дуб і блакитні дзвоники – усе це рослини. Вони різні, проте складаються з однакових частин: корінь, стебло, листки, квітки, плоди. Ці частини називають **органами** рослини.

Знайди на малюнку органи рослини: корінь, стебло, листки, квітки, плоди.

У різних рослин органи можуть мати різний вигляд, але називаються вони однаково.

Починати розглядати і називати органи рослини потрібно з кореня.

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Будова рослини

Розглянь кілька живих рослин. Назви їхні органи.

Порівняй органи цих рослин. Чим вони схожі і чим відрізняються?

У зошиті намалюй рослину з коренем, стеблом, листками, квіткою.

ЯКІ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

У природі є різні рослини. Серед них – дерева, кущі, трав'янисті рослини.

Дерева мають одне міцне тверде стебло, яке називають стовбуром.

У кущів від кореня росте декілька міцних твердих стебел.

У трав'янистих рослин стебла м'які, соковиті, зелені.

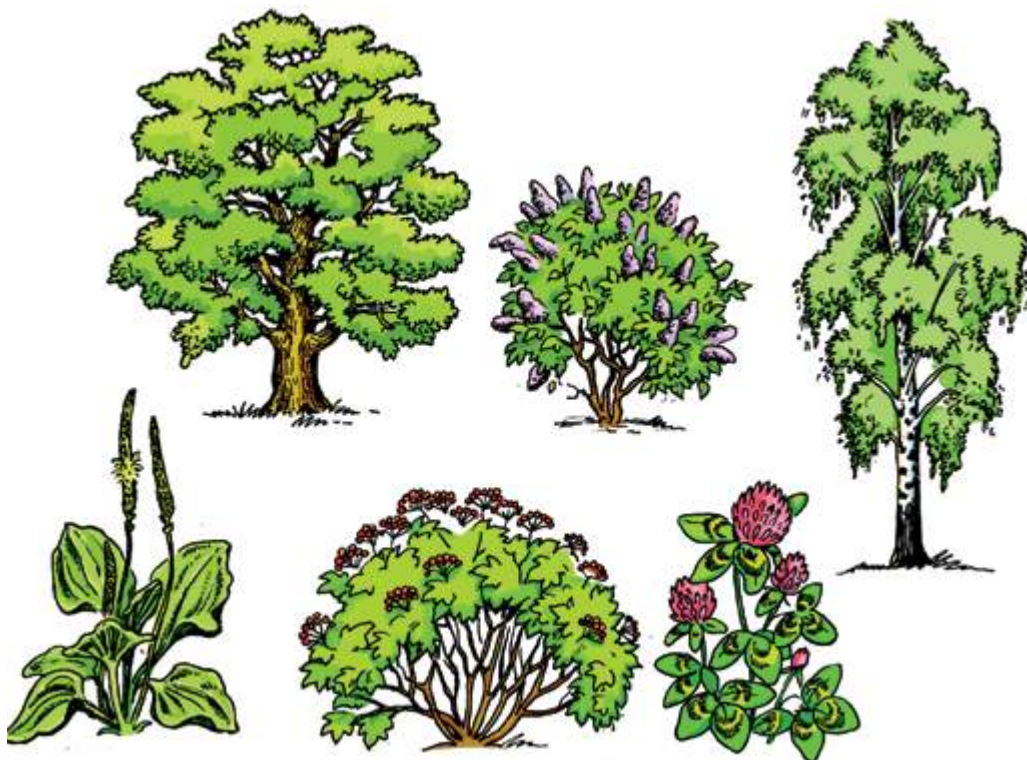

Визнач, яка із зображених рослин – дерево. Яка – кущ? Яка – трав'яниста рослина? Чим вони відрізняються?

Розглянь малюнки. Накрий зеленими кружечками дерева, червоними – кущі, синіми – трави.

Відгадай загадки.

Стоїть над водою з розплетеною косою.

Сонечко в траві зійшло,
Усміхнулось, розцвіло,
Потім стало біле-біле
І за вітром полетіло.

До яких груп належать рослини, про які йдеться в загадках?

ЛИСТЯНІ ТА ХВОЙНІ РОСЛИНИ

Дерева і кущі бувають листяні та хвойні. У листяних рослин листки схожі на пластинки. У хвойних рослин листки дуже тоненькі, схожі на голки. Їх називають **хвоєю**.

Визнач, яка із зображених рослин – хвойне дерево, а яка – листяне. Чим вони відрізняються?

Розгляньте рослини, зображені на малюнку. Вони листяні чи хвойні? Порівняйте їх. Чим подібні та чим відрізняються ці рослини?

Дізнайся у дорослих, які хвойні рослини ростуть у лісах твоєї місцевості.

ДИКОРОСЛІ ТА КУЛЬТУРНІ РОСЛИНИ

Пригадай, які рослини ростуть у природі самі по собі, а які – вирощують люди.

У природі можна побачити рослини, які ніхто не саджав і які ніхто не доглядає. Це **дикорослі рослини**. На полях, городах, у садах і парках люди вирощують **культурні** рослини.

Розглянь фото. Назви зображені рослини. Дикорослі рослини накрий зеленими кружечками, а культурні – червоними.

Розкажіть один одному, які культурні рослини вирощують ваші сім'ї на присадибній чи дачній ділянці.

Розглянь фото. У кожному ряді продовж перелік, початий художником.

Відгадай загадки.

Сидить дівчина в коморі,
А коса її надворі.

За хатиною в садочку у зеленому віночку
Та в червоних намистах стоїть дівка молода.
І збігаються всі діти, щоб на неї поглядіти:
За намисто кожен – смик! Та й укине на
язик.

До яких рослин належать рослини, про які
йдеться в загадках?

КІМНАТНІ РОСЛИНИ

Кімнатні рослини прикрашають житло людини, роблять його затишним.

Розглянь на фото кімнатні рослини. Які рослини є у класній кімнаті? Які рослини ростуть у тебе вдома?

Батьківщина кімнатних рослин – теплі країни. Там вони живуть у природі.

Упізнай рослини за фрагментами.

Правила догляду за кімнатними рослинами

Щоб кімнатні рослини мали гарний вигляд і стали справжньою окрасою житла, за ними треба ретельно доглядати.

1. Більшість рослин тримають у місці, яке добре освітлюється.

2. Не можна поливати рослини холодною водою. Вода має бути кімнатної температури.

3. Улітку рослини треба поливати частіше, ніж узимку.

4. Більшість рослин треба обприскувати водою.

5. Рослини з гладенькими листками слід регулярно мити.

6. Ґрунт у горщику треба час від часу обережно розпушувати паличкою або грабельками.

Розглянь малюнки. На яких з них Настуся правильно поливає квіти?

Чим відрізняється вирощування кімнатних рослин і тих, що ростуть у квітниках?

ДИКІ ТА СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ

Пригадай, які тварини живуть у дикій природі, а яких розводять люди.

Тварин, які живуть у природі і самі собі шукають їжу, називають **дикими**.

Свійських тварин утримують люди. Вони їх годують, будують для них житло, піклуються про потомство.

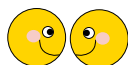

Розглянь фото. Назви зображених тварин. Які з тварин дикі? (Поклади зелені кружечки.) Які тварини свійські? (Поклади сині кружечки.) Що тобі відомо про цих тварин?

Розглянь фото. Що людина отримує від свійських тварин? Покажи стрілками з кольорового паперу.

Складіть разом із сусідом по парті розповідь про те, як люди доглядають за свійськими тваринами.

Відгадай загадку. Що тобі допомогло її відгадати?

Попелясто-зозулястий,
Забіяка він горластий
З червоною бородою...
Йде поважною ходою,
Носить гордо співунець
На голові гребінець.

ХТО ТАКІ КОМАХИ

Розглянь на фото комах. Яких з них тобі доводилося бачити?

Лимонниця

Мурашка

Муха

Бджола

Хрущ

Комах дуже багато. Ти можеш натрапити на них усюди: в лісі, на луці, в полі, у саду, на городі. Комахи – тварини.

Кожна комаха має шість ніжок.

Визнач, які комахи вміють літати.

Опиши комах, зображених на фото.

Поміркуй разом з дорослим, чому коник зелений, а джміль смугастий.

ЯК ЖИВУТЬ ЛІСОВІ МУРАШКИ

Погожої днини в мурашнику кипить робота. Сотні, тисячі мурашок щось роблять, кудись поспішають.

Від кожного мурашника в усі боки розходяться доріжки. По них біжать мурашки, тягнуть до свого житла піщинки, хвоїнки, усіляку поживу. Їжа мурашок – комахи, черви, павуки, насіння.

Мурашки добре знають свій мурашник. Дорогу до нього визначають за запахом. За запахом вони відрізняють своїх мурашок від чужих.

Разом з дорослим підготуй розповідь про життя лісових мурашок. Яку користь вони приносять лісу?

РИБИ

Розглянь на малюнку тварин. Як їх можна назвати одним словом? Яких з них ти знаєш?

Щука

Карась

Камбала

Цих тварин називають рибами. Риби живуть в океанах, морях, річках, ставках. Тіло більшості риб вкрите слизькою лускою. Плавати рибі допомагають плавці та хвіст.

Упізнайте риб за фрагментами.

Відгадай загадку. Що тобі допомогло її відгадати?

Живе вона у воді,
Не ходить по землі,
Плаває під містком
І виляє хвостиком.

ПТАХИ

Розглянь фото. Які із зображених птахів тобі відомі? Який зовнішній вигляд має птах?

Тіло птахів укрите пір'ям. За цією ознакою птахів відрізняють від інших тварин.

Птахи знищують шкідливих комах у садах, на городах, луках і полях. Цим приносять природі велику користь.

Птахів, які живуть у нас весь рік, називають **осілими**. Спробуй назвати їх. Птахів, які прилітають до нас навесні, називають **перелітними**. Це ластівки, солов'ї, шпаки, лелеки.

Розглянь на малюнку перелітних птахів.
Розкажи про зовнішній вигляд однієї з пташок.

Як ти гадаєш, чи всі птахи літають? Що ти знаєш про птаха, зображеного на малюнку?

Взимку не забувай підгодовувати птахів.

Птахи люблять насіння гарбуза, соняшнику, дині, кавуна.

Пам'ятай: підсмажене насіння для птахів шкідливе.

Страус

ЗВІРІ

Розглянь малюнки. Яких тварин упізнаєш?
Назви їх.

Ведмідь

Білка

Заєць

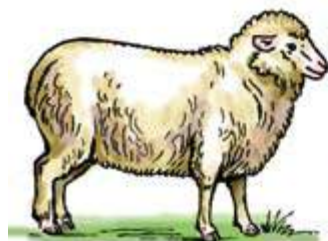
Лисиця

Зображених тварин можна назвати одним словом – **звірі**. Тіло у звірів укрите шерстю. Своїх малят вони вигодовують молоком. Багато звірів живе в лісі.

Розглянь малюнки. Яких звірів ти знаєш?
Розкажи про них.

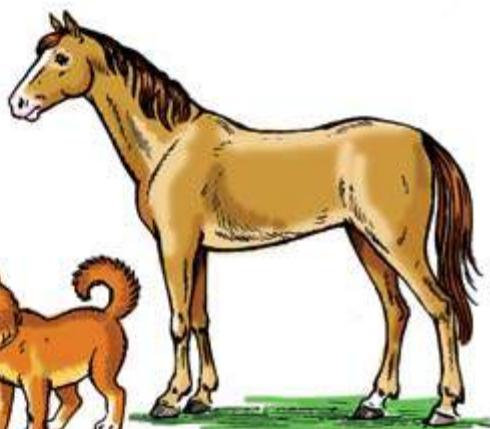
Вівця

Коза

Собака

Кінь

У полі мешкають польові миші, хом'яки. Вони живляться зерном. Розглянь цих тварин на фото й розкажи про їхні ознаки.

Миша польова

Хом'як

Літнього вечора можна побачити літаючих звірів – кажанів. Їхні передні лапи перетворилися на крила. Кажани – корисні тварини. Вони поїдають шкідливих комах.

Розглянь фото кажана. Чим кажан схожий на інших звірів, чим відрізняється?

Розпитай у дорослих про поведінку звірів.

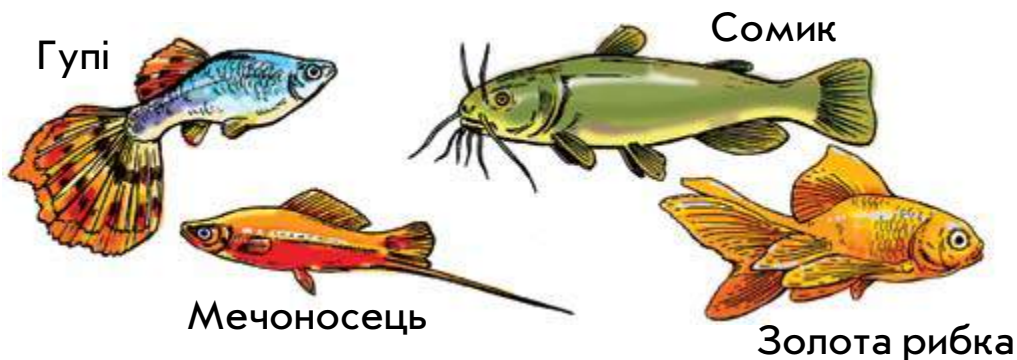
Дізнайся, які звірі мешкають у твоїй місцевості.

ТВАРИНИ ЖИВОГО КУТОЧКА

Чи живуть у тебе вдома тварини? Які? Як ти за ними доглядаєш?

Цікаво спостерігати за рибками, які живуть в акваріумі.

Батьківщина більшості акваріумних рибок – теплі країни. Тому в нас вони можуть жити тільки в акваріумі.

Розглянь фото. Які із цих тварин мешкають у живому куточку школи? Які – у тебе вдома? Розкажи, як ти їх доглядаєш.

ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ

Як доглядати за котом і собакою?

Є багато порід котів. Найчастіше поряд з нами живе звичайний домашній кіт. Будь-який кіт потребує доброго ставлення. Якщо в тебе вдома є кіт, дбай про нього.

Разом із сусідом по парті розгляньте фото. Який кіт мешкає в тебе вдома?

Сибірський
кіт

Перський кіт

Домашній
кіт

Сіамський
кіт

Собаку справедливо вважають другом людини. Віддані людині не лише породисті, а й звичайні дворові собаки.

Вівчарка

Такса

Спаніель

Пудель

Доглядати за породистим собакою непросто. Його треба добре годувати, розчісувати, чистити, виводити на прогулянку. Якщо ти хочеш завести собаку, подумай, чи зможеш з усім упоратися. Якщо ні, краще собаку не заводь. Людина відповідає за здоров'я і життя чотирилапого друга.

Якщо в тебе є кіт чи собака, розкажи про зовнішній вигляд тварини. Які в неї звички, поведінка?

Як ти гадаєш, звідки беруться бездомні собаки та коти?

РІДНИЙ КРАЙ

МІСЦЕ, ДЕ Я ЖИВУ

Що ми називаємо рідним краєм?

У кожної людини є свій рідний край. Це те місце, де вона народилася. Це стежина від рідної домівки, краєвиди, що милують око з дитинства. Це там, де слухали бабусину казку і мамину пісню.

Як називається населений пункт, у якому ти живеш?

Назви свою адресу (вулицю, будинок, квартиру).

Дізнайся, яку назву має головна вулиця твого міста чи села.

Розглянь малюнки і поясни, чим відрізняються зображені на них вулиці.

У якому куточку міста чи села тобі найбільше подобається бувати? Чому?

Немає такої людини, яка не любила б рідний край, не прагнула б прославити його своїм талантом, корисними справами, залишити добру пам'ять про себе.

Як ти можеш прославити свій рідний край?

Прочитай уривок з вірша і розкажи, за що ми любимо рідний край.

Рідний край, рідний край –
України квітуча перлина –
І черешня в саду, і калина в гаю,
Серед стиглого жита стежина!

Тут цілюща роса, тут колиска моя,
Тут маленьким я вчився ходити,
Тут казки на Різдво заглядають в вікно.
Хіба можна цей край не любити?!

Станіслав Городинський

Щоб любити рідний край, потрібно його добре знати.

Розкажи, де працюють дорослі люди твого міста чи села.

Сторінка дослідника

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ

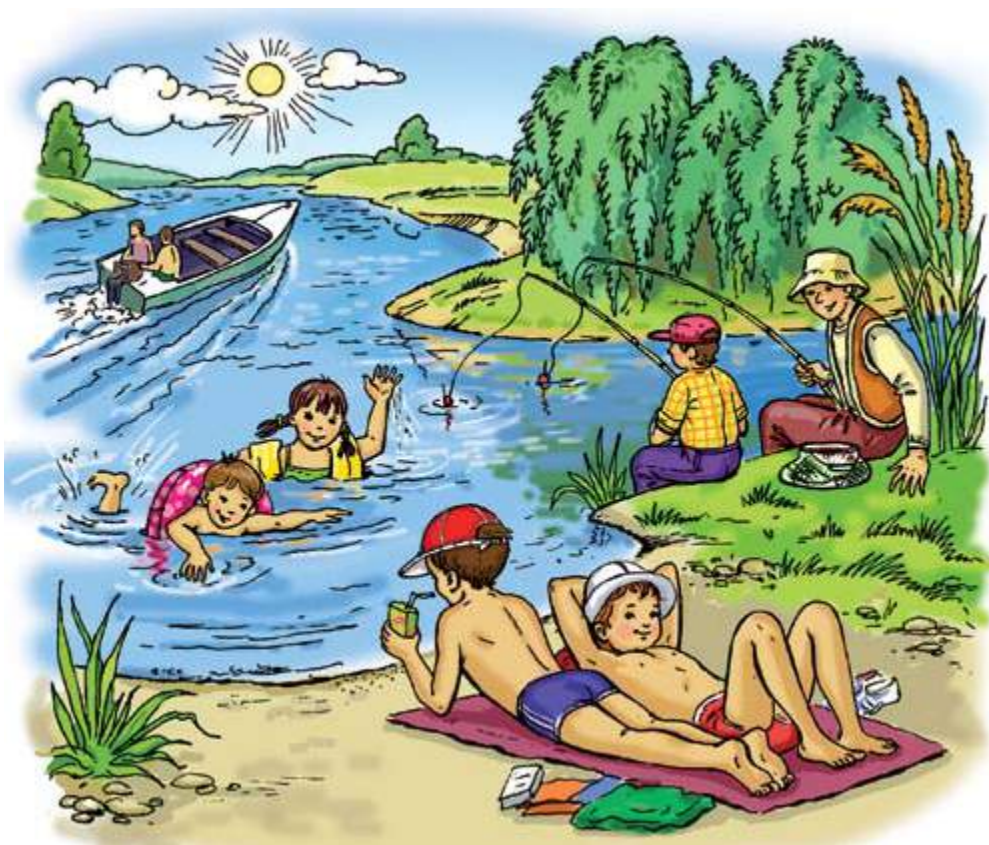
Дізнайся в дорослих, чому саме таку назву має твоє місто чи село. Чим воно славиться? Разом з дорослим у вихідний день прогуляйся рідним краєм. Відвідайте якусь пам'ятку природи, архітектури або історії свого населеного пункту. Підготуй про неї розповідь.

ВОДОЙМИ РІДНОГО КРАЮ

Найкращим місцем відпочинку для багатьох людей є водойми: річки, озера, ставки, джерела.

Пригадай, які водойми є у твоєму населеному пункті. Як вони називаються?

Розглянь малюнок. Яке значення мають водойми твоєї місцевості для людей?

Розкажи, які риби водяться у водоймах твоєї місцевості.

Які птахи живуть поблизу водойм?

😊😊 Разом із сусідом по парті розгляньте малюнки. Розкажіть, що забруднює водойми у вашій місцевості.

😊? Як, на твою думку, можна не забруднювати водойми?

😊😊 Поясніть, чому так кажуть: вода на лужку – сіно у стіжку.

😊📖 Відгадай загадку.

Серед села корито
Водою налито,
Біля нього вербичка пухнаста
І калина гілляста.
І малеча, і дорослі
Часто йдуть до нього в гості.

ЯКІ РОСЛИНИ РОСТУТЬ У ЛІСАХ МОГО КРАЮ

Чи є ліс у твоїй місцевості? Розкажи про нього.

У нашій країні багато лісів. Можливо, у твоїй місцевості зростають хвойні ліси. Хвойні ліси утворюють хвойні дерева – сосна, ялина.

Ялиновий ліс похмурий, темний. У ньому ростуть рослини, яким не потрібно багато світла і які люблять вологу. Це кущики чорниць, мохи.

У сосновому лісі більше сонячного світла, сухо. Тут ростуть кущики брусниць, а з трав'янистих рослин – чебрець, гвоздики, цмин.

Розглянь фото. Які із цих рослин зростають у хвойних лісах твоєї місцевості?

Ліси з листяних дерев називають листяними. Листяні ліси ростуть там, де навесні і влітку достатньо вологи, де є багато світла і сонячного тепла.

Розглянь фото. Які рослини листяного лісу тобі відомі? За якими ознаками ти їх упізнаєш?

Дуб

Липа

Клен

Крім рослин, ліси багаті на гриби.

Які їстівні гриби тобі відомі? Яких грибів не можна збирати? Чому?

Підберезник

Білий гриб

Підосичник

Мухомор

Чортів гриб

Бліда поганка

ЯКІ РОСЛИНИ НАЗИВАЮТЬ ЛІКАРСЬКИМИ

Люди здавна помітили здатність деяких рослин лікувати хвороби людей і тварин. Такі рослини називають **лікарськими**.

Розглянь фото. Які рослини тобі відомі? Що ти знаєш про їхні лікувальні властивості?

Дізнайся, з яких рослин мама готує чаї під час застуди.

😊😊 Розкажи своєму сусіду по парті, які лікарські рослини заготовляє на зиму твоя мама, бабуся. Як ти допомагаєш їм?

🚩 Прочитай вірш. Дізнайся у дорослих, для лікування яких недуг використовують ромашку.

РОМАШКА

На стрункій високій ніжці,
Біля річки на лужку,
У косинці-білосніжці
Стрів я квіточку таку.
Ясним оком жовтуватим
Усміхнулася мені.
Я хотів її зірвати,
А бджола сказала: «Ні».

Марія Познанська

ДЛЯ ЧОГО СТВОРЕНО ЧЕРВОНУ КНИГУ УКРАЇНИ

Які дикорослі рослини з гарними квітками тобі найбільше подобаються?

Напевне, тобі доводилося бачити, як, повертаючись із лісу чи луки, люди несуть оберемки квітів. Особливо багато знищують конвалій, підсніжників, пролісок, дзвоників.

Щороку дикорослих рослин з гарними квітками стає дедалі менше.

Щоб зберегти рослини, які зникають, люди занесли їх у спеціально створену Червону книгу України.

Червоний колір – сигнал небезпеки. Він ніби закликає всіх людей: рослини в біді, допоможіть їм!

Розглянь малюнки деяких рослин, занесених до Червоної книги України.

Лілія
лісова

Підсніжник
білосніжний

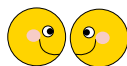

Зозулині
черевички

Латаття біле

З'ясуй, які рослини, занесені до Червоної книги України, ростуть у твоїй місцевості.

Запропонуйте, що, на вашу думку, можна зробити для охорони зникаючих рослин свого краю.

Як ти розумієш прислів'я: «Багато лісу – не губи, мало лісу – бережи, нема лісу – посади»?

Разом з дорослим підготуй розповідь про червонокнижну рослину рідного краю.

ЯКІ КУЛЬТУРНІ РОСЛИНИ ВИРОЩУЮТЬ У РІДНОМУ КРАЇ

Пригадай, які рослини називають культурними. Наведи приклади культурних рослин.

Розглянь фото. Назви зображені рослини. Зеленими кружечками накрий овочеві рослини, а червоними кружечками – плодово-ягідні.

Дізнайся, які овочеві рослини вирощують на полях і городах твоєї місцевості.

Які плодово-ягідні рослини вирощують у садах твоєї місцевості?

Розглянь фото. Які рослини ти впізнаєш?
Назви їх.

Овес

Пшениця

Кукурудза

Просо

Рис

Усі рослини, зображені на малюнках, називають **зерновими**. Це трав'янисті рослини.

Дізнайся, які зернові рослини вирощують на полях у твоїй місцевості.

Порівняй зображені на малюнках зернові рослини. За якими ознаками ти впізнаєш кукурудзу?

Дізнайся у дорослих, які страви готують з пшениці.

Які овочі потрібні, щоб зварити борщ?

ТВАРИНИ РІДНОГО КРАЮ

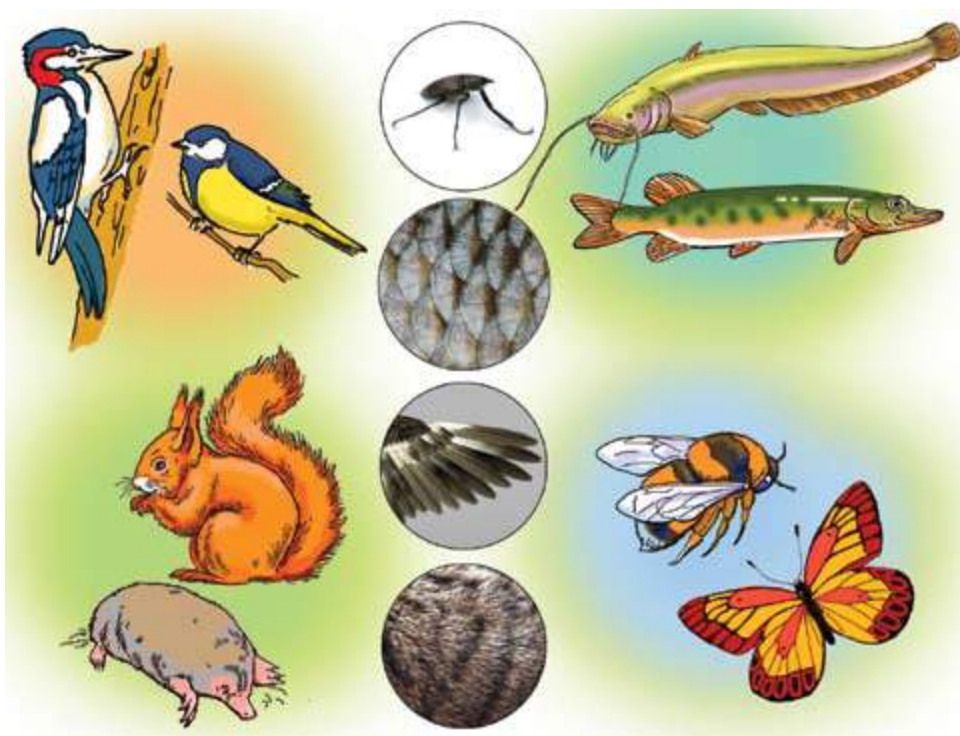

Які групи тварин ти знаєш?

Розглянь малюнки. Назви групи тварин, зображених на малюнках. Що зображено на малюнках у кружечках?

З'єднай стрілками з кольорового паперу зображення тварин і відповідні їм малюнки у кружечках.

Розкажи, які звірі мешкають у лісах твого краю.

Які птахи у твоєму краї живуть у лісі? Які – біля людських поселень?

Розглянь фото. Зображені на ньому тварини мешкають на луці. Лука – це рівне місце поблизу водойми, укрите травами. Які із цих тварин тобі відомі? За якими ознаками їх можна легко впізнати? До яких груп тварин вони належать?

Коник

Павине око

Джміль

Плиска

Кріт

Лелека

Чому так кажуть: ластівка день починає, а соловей його кінчає?

ЯКИХ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН ВИРОЩУЮТЬ У РІДНОМУ КРАЇ

Пригадай, яких тварин називають свійськими. Наведи приклади свійських тварин.

Свійських тварин необхідно ретельно доглядати. Тому їх утримують у спеціально пристосованих приміщеннях – хлівах та на фермах. На молочних фермах за допомогою спеціальних механізмів доять корів, роздають тваринам корм і напувають їх.

Улітку корів, коней, овець випасають на луках. Щоб було чим годувати тварин узимку, господарі та фермери заздалегідь заготовляють корми.

Свійських птахів, переважно курей, вирощують на птахофабриках. Птахи сидять у клітках. Годують і напувають птахів за допомогою спеціальних механізмів.

Дізнайся, чи є у твоїй місцевості тваринницькі ферми. Яких свійських тварин там вирощують?

Чи є у твоєму населеному пункті птахофабрика? Яких свійських птахів там вирощують?

Виберіть ознаки, які має зображена тварина:

- дика тварина, свійська тварина;
- живе в лісі, у курнику, на даху;
- використовують м'ясо, молоко, хутро, яйця.

ЧОМУ ПОТРІБНО ОХОРОНЯТИ ТВАРИН

Що ти знаєш про Червону книгу України?
Для чого вона створена?

У кожній місцевості є тварини, яких залишилося дуже мало. Вони зникають, бо люди на них полюють, знищують місця їхнього мешкання – ліси, луки, забруднюють річки й озера. Тому тварин потрібно охороняти. Щоб зберегти тварин, які зникають, їх заносять до Червоної книги України. Таких тварин заборонено знищувати.

Розглянь фото деяких тварин, занесених до Червоної книги України.

Махаон

Жук-олень

Журавель
сірий

Рись

Зубр

Чому багато диких тварин зникає?

Дізнайся, які тварини, занесені до Червоної книги України, живуть у твоїй місцевості.

Чому потрібно охороняти всіх тварин?

Прочитай вірш. Як ти гадаєш, яка користь від метеликів?

НЕ ЛОВИ МЕТЕЛИКА

Просить Богдана Оленочка:

– Ти не лови метеличка.

Крилець йому не рви,

Хай літає, хай кружляє

Понад луками чистими...

Хай мипується земля

Крильцями барвистими!

Володимир Коломієць

Міні-проект

МОЄ УЛЮБЛЕНЕ МІСЦЕ ВІДПОЧИНКУ

Підготуй розповідь про своє улюблене місце відпочинку в природі в рідному краї. Поясни, чому саме це місце цікаве. Назви тіла живої і неживої природи, які найбільше тебе привабили. Чому?

Підготуй малюнки чи фотографії улюбленого краєвиду. Дізнайся, хто ще з твоїх однокласників, друзів тут відпочивав.

МОЯ КРАЇНА – УКРАЇНА

ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО НАШУ КРАЇНУ – УКРАЇНУ

У світі є багато країн. Країна, у якій ти живеш, має назву Україна. Вона велика і прекрасна. Україна – це наша Батьківщина.

Мукачеве

Харків

Львів

Київ

Кам'янець-Подільський

Ялта

Столиця нашої держави – Київ. Це дуже давнє місто розкинулося на обох берегах річки Дніпро. Головна і найкрасивіша вулиця міста – Хрещатик, а найголовніша його площа – майдан Незалежності. На весь світ Київ відомий пам'ятками культури, музеями, театрами.

Кожен, хто побував у Києві, надовго запам'ятає мальовничі парки на схилах Дніпра.

Розкажи, що ти знаєш про Київ.

Київ – чудове місто! Обов'язково відвідай його з дорослими.

КАРТА УКРАЇНИ

Земна поверхня дуже велика. Щоб побачити всю земну поверхню або якусь її частину, користуються картою.

Рівнини на карті позначено жовтим і зеленим кольорами, а гори – коричневим.

Річки, озера, моря позначають блакитним і синім кольорами.

Розглянь уважно карту України. З'ясуй, що на ній займає більше місця – гори чи рівнини.

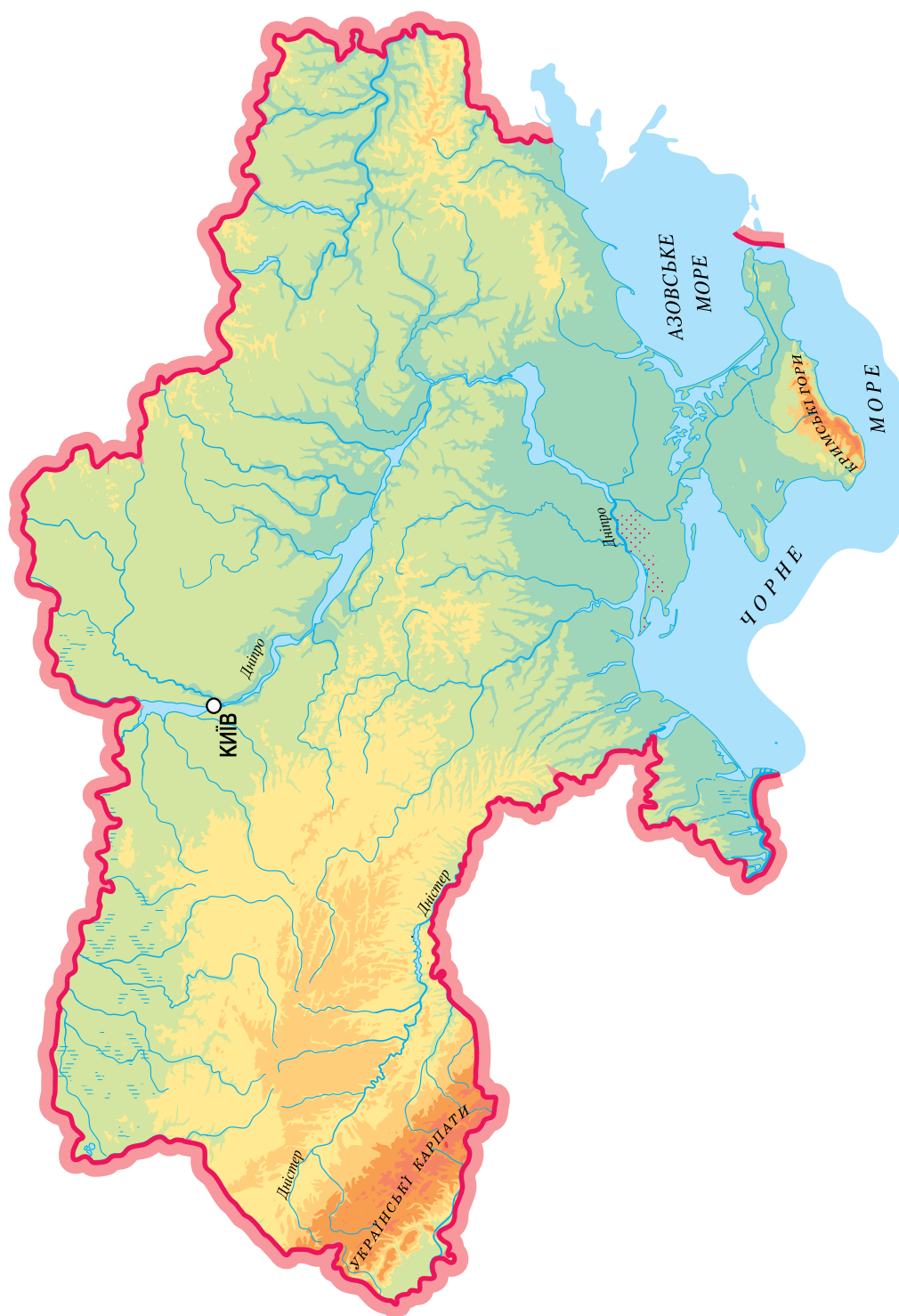

Покажи на карті столицю України. Як вона позначена на карті?

Відгадай загадку.

Країна без людей,
Міста без будинків,
Ліси без дерев,
Моря без води.

ВОДОЙМИ УКРАЇНИ

Пригадай, що належить до водойм. Яким кольором позначають на карті водойми?

Розглянь карту України. Яка найбільша річка України? Знайди її на карті і накрий кружечком синього кольору.

Найбільша річка нашої держави – Дніпро. Наші предки називали її Славутичем.

У Карпатах бере початок бурхливий, повноводний Дністер.

Берег Дністра

Крім річок, на території України є озера. Знайди їх на карті та накрий кружечками синього кольору.

Річки й озера – це багатство нашої країни. У їхніх долинах люди косять траву, пасуть худобу. У річках і озерах розводять водоплавних птахів, ловлять рибу. На берегах річок – відпочивають.

Яка річка протікає у твоєму місті чи селі?

Розглянь фото. Які із зображених риб водяться в річці, що тече у твоїй місцевості?

Чому водойми потрібно оберегати від забруднення?

ЧОРНЕ ТА АЗОВСЬКЕ МОРЯ

Україну омивають Чорне та Азовське моря. Чорне море більше і глибше, ніж Азовське. Натомість Азовське море тепліше. Чорне море прозвали так за його неспокійну вдачу. Під час шторму здається, що вода в ньому набуває чорного кольору.

Розглянь карту України. Знайди Чорне та Азовське моря на карті.
В Азовському морі мешкає багато різної риби.

Судак

Осетер

Оселедець

Хамса

Камбала

Лящ

Найбільшою рибою Чорного моря є білуга. Тут також водиться невелика акула катран. Не схожа на інших риб і чорноморська камбала калкан. Тіло у неї плоске, знизу біле, а зверху має темно-сірий колір. Коли риба не рухається, її важко відрізнити за кольором від темного піщаного дна.

Моря мають велике господарське значення. Ними перевозять на морських суднах вантажі. У морях виловлюють багато риби. Береги морів – чудове місце відпочинку.

Розкажи, що ти знаєш про море.

Міні-проект

ЯК ОБЛАШТУВАТИ ДЖЕРЕЛО?

Більшість із джерел нині забруднені, засипані сміттям. Спробуйте відшукати таке джерело разом з дорослим під час прогулянки у ліс, на луку. Визначте, що потрібно зробити для його очищення. Очистіть джерело та облаштуйте його.

КАРПАТИ

Знайди на карті гори Карпати.

Найвища вершина Українських Карпат – Говерла. Гірські луки в Карпатах називають полонинами. У Карпатах тече безліч стрімких гірських потоків.

У Карпатах багато озер. Наймальовничіше озеро – Синевир. Воно розташоване високо в горах, оточене лісом. Дно озера вкрите камінням. Вода в ньому прозора й холодна.

Озеро Синевир

Карпати вкриті лісом. Біля підніжжя гір ростуть листяні дерева і кущі: дуб, липа, дика яблуня, ліщина, калина. Що вище в гори, дуби поступаються місцем хвойним деревам – модрині, ялині.

У Карпатах росте багато рослин, які занесено до Червоної книги України.

Тис ягідний

Ялиця біла

Лілія лісова

Білотка альпійська

У Карпатах мешкає багато різних тварин. У гущавині лісу можна побачити бурого ведмедя, дикого кабана, козулю, лисицю. У лісах водиться безліч птахів. Деяких з них занесено до Червоної книги України.

Журавель сірий

Беркут

Сова вухата

Карпатські річки багаті на рибу. Найцінніша з них – форель.

Яких тварин можна зустріти у Карпатських горах?

Які рослини ростуть у лісах Карпат?

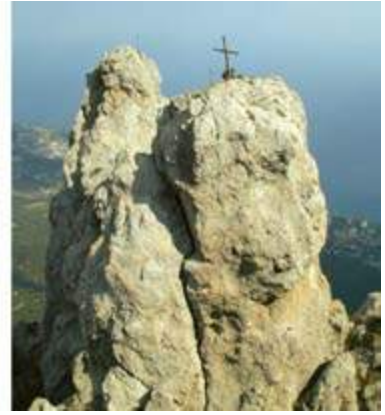

Чому потрібно охороняти Карпати?

КРИМСЬКІ ГОРИ

Знайди на карті Кримські гори.

Кримські гори невисокі. Багато скель у горах мають дивовижну форму – стовпа, велетня або якогось чудернацького звіра.

Біля підніжжя гір ростуть дубові й букові ліси. У дубових лісах росте малина, шипшина, ожина, багато різних трав.

Малина

Шипшина

Ожина

У горах Криму ростуть кущі. Це кущовий пухнастий дуб, держидерево, кизил.

Пухнастий
дуб

Кизил

Держидерево

У лісах Криму водяться гірські барани, козулі, дикі кабани.

Козуля

Дикий кабан

Гірський баран

Серед птахів трапляються шпак рожевий,
кам'яний дрізд, фазан.

Шпак рожевий

Кам'яний дрізд

Фазан

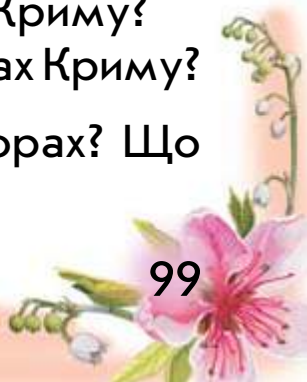
Велику кількість рослин і тварин Криму занесено до Червоної книги України.

Які рослини зростають у горах Криму?
Яких тварин можна побачити в лісах Криму?

Чи доводилося вам бувати в горах? Що найбільше запам'яталося?

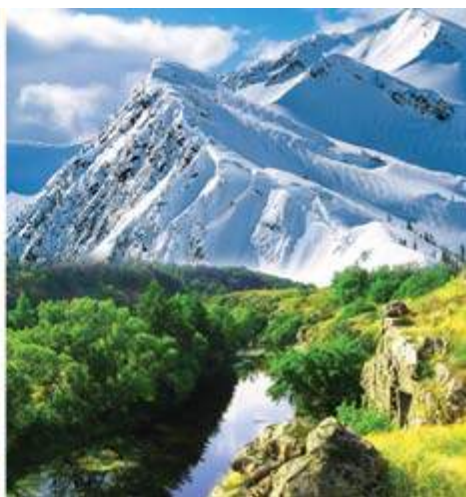
Сторінка дослідника

ОМРІЯНА МАНДРІВКА УКРАЇНОЮ

У кожної людини є мрія – побувати в загадковому куточку України. А в нашій країні багато чарівних місць. Для кожного воно своє. Одні люблять великі міста, музеї, театри. Інші – гірське повітря, зелені ліси, голубі озера, запах квітучих луків. Одних людей приваблюють піщані пляжі, морські глибини, високі гори й густі зарості дивовижних рослин. Іншим подобається вивчати давню історію: пам'ятники, замки, церкви.

Яка мрія у тебе? Розкажи однокласникам про неї. Підготуй розповідь про омріяну мандрівку. Зроби це так, щоб у твоїх друзів з'явилося бажання подорожувати разом з тобою.

ЗАПИТАННЯ ДО ПРИРОДИ

ІЗ ЧОГО ВИГОТОВЛЯЮТЬ ПАПІР?

Папір виробляють на паперовій фабриці. З лісу до фабрики привозять соснові та ялинові колоди. Спеціальні машини здирають з них кору, подрібнюють на друзки. Потім варять друзки у спеціальній рідині. З розвареної деревини на папероробних машинах виготовляють папір, намотують його у величезні рулони. Рулони відправляють на книжкові фабрики. Тут їх ріжуть на аркуші й роблять з них книжки та зошити.

Які ще матеріали використовують для виробництва паперу?

Дізнайся, як люди виготовляли папір у давнину.

ЗВІДКИ БЕРЕТЬСЯ ОЛІЯ?

Відгадай загадку.

На сонечко я схожий і сонце я люблю,
За сонцем повертаю я голову свою.
Стою стрункий, високий, в зелених шатах я,
І золотом убрана голівонька моя.

Тобі, напевне, зрозуміло, що йдеться про соняшник.

Як стверджують учені, соняшник – дуже давня рослина. Спочатку її використовували як декоративну рослину. Потім почали вживати в їжу насіння соняшнику, яке вважалося вишуканою стравою. З квіток соняшнику заварювали чай. Пройшло багато часу, перш ніж люди навчилися отримувати з насіння соняшнику олію.

Дізнайся, з яких ще рослин людина отримує олію. Підготуй про них розповідь.

ЗА ЩО НАМ ВДЯЧНІ ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ – РОСЛИНИ І ТВАРИНИ?

ГОЛУБИ

Дмитрик любить голубів:
Сам хатинку їм зробив.
Змайстрував тоді драбинку
Й приладнав їм під хатинку.
Поодинці
По драбинці
Ходять раді голуби
І до хлопчика воркують:
– Дуже вдячні ми тобі.

Олена Журлива

За що вдячні голуби хлопчику?

НАГОДУЮ ТВАРИН

Доручила мені мати
рано-вранці на зорі:
всіх тварин нагодувати,
що у нашому дворі.
Тим травиці, тому каші...
Пояснила, що і як.
Хай домашні друзі наші
наїдаються усмак!
Тільки вийде мама з дому –
засукаю рукави.

Наношу коту рудому
оберемками трави.
Зачекалася корова.
Тож мерщій із баняка
з побажанням: «Будь здорова!»
я наллю їй молока.
Кину курям у повітці
Костомаху ось таку.
Ну, а кроликам у клітці
Буде каша до смаку.
Дам собаці три морквини.
Всиплю проса для свині...
Тож кажіть: мої тварини
будуть ситими чи ні?

Анатолій Бортняк

Як ти гадаєш, чи будуть тварини вдячні за такий сніданок? Чому?

Розкажи, чи вдячна тварина, яка живе у вашому домі, за турботу про неї. Про що вона хотіла б тебе попросити?

За якою рослиною ти доглядаєш? Чи добре їй у тебе рости? Чому?

ЯК ЕКОНОМНО ВИКОРИСТОВУВАТИ ВОДУ ВДОМА?

Вода допомагає тобі бути охайним. Адже щодня ти миєш руки, вмиваєшся, чистиш зуби, приймаєш душ. У воді дорослі перуть брудний одяг.

Воду треба берегти, не втрачати жодної крапельки. Як це робити?

Коли чистиш зуби, набери у склянку потрібну кількість води і користуйся нею. А кран хай буде закритий. Відкривай кран лише тоді, коли треба помити зубну щітку.

Щільно закривай кран після того, як помий руки. Якщо забути щільно закрити кран, по крапельці витікає багато хорошої чистої води, дуже потрібної людям.

Слідкуй за тим, щоб крани в домі були справними. Якщо із закритого крана капає вода, скажи про це дорослим. Вони запросять майстра, який відремонтує кран.

Як, на твою думку, слід економно витрачати воду вдома?

ЧИ РОЗУМІЮТЬ ТВАРИНИ ОДНЕ ОДНОГО?

Тварини спілкуються один з одним за допомогою звуків і різних сигналів.

Якщо курка квокче низьким голосом і нагинається, курчата знають – мати-квочка їх попереджає про небезпеку.

У табуні кінь попереджає про загрозу, іржучи і б'ючи копитом.

У вулику бджола «розповідає» про місце, де ростуть запашні квіти, за допомогою своєрідного танцю. Якщо відстань до квітів 100 метрів, бджола рухається по колу. Якщо відстань більша, виконує виляючий танець. Бджоли добре розуміють такі рухи й летять за вказаною «адресою».

Розкажи, як тварини спілкуються між собою. Наведи приклади спілкування інших тварин.

ЧИМ ЖИВИТЬСЯ ЇЖАК?

Їжачка люблять усі. Він такий кумедний: смішно пирхає і перетворюється на кульку, якщо його налякати. Але лякати його не слід. Звірок цей дуже корисний. Він знищує багатьох комах – шкідників лісу. Спритно розправляється з полівками та гадюками.

Живе їжак на галявинах листяного лісу. Вдень він мирно спить у затишному місці, а вночі виходить на полювання. На полюванні їжак дуже кмітливий і швидкий.

Придумай розповідь про улюблені ласощі їжачка.

ВІДПОВІДІ НА ЗАГАДКИ

- С. 22. Кріт, їжак
- С. 30. Сонце
- С. 36. Повітря
- С. 39. Ґрунт
- С. 47. Вербa, кульбабка
- С. 50. Морква, вишня
- С. 55. Півень, свинка
- С. 71. Озеро
- С. 88. Карта
- С. 93. Море

З М І С Т

Любий школярику!	3
------------------------	---

ВСТУП

Для чого ми вивчаємо природознавство	4
---	---

СВІТ, У ЯКОМУ ТИ ЖИВЕШ

Що треба знати про природу. Нежива і жива природа	6
Як людина пізнає світ	8
Спостереження і досліді	10
Природні та рукотворні тіла	12
<i>Практична робота. Дослідження частин тіл</i>	14
Організми	16
Що потрібно організмам для життя	18
Різноманітність рослин	20
Різноманітність тварин	22
Із чого людина виготовляє предмети вжитку	24
Значення природи для людини	26
Бережливе ставлення до природи	28

СВІТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ

Сонце в нашому житті	30
Які властивості має вода	32
Вода в природі та в житті людини	34
Повітря	36
Ґрунт	38

Гірські породи	40
<i>Практична робота.</i>	
Ознайомлення з гірськими породами рідного краю	42

СВІТ ЖИВОЇ ПРИРОДИ

Яку будову має рослина	44
<i>Практична робота.</i>	
Будова рослини	45
Які бувають рослини	46
Листяні та хвойні рослини	48
Дикорослі та культурні рослини	49
Кімнатні рослини	51
Дикі та свійські тварини	54
Хто такі комахи	56
Риби	59
Птахи	60
Звірі	62
Тварини живого куточка	64
Домашні улюбленці	65

РІДНИЙ КРАЙ

Місце, де я живу	67
Водойми рідного краю	70
Які рослини ростуть у лісах мого краю	72
Які рослини називають лікарськими	74
Для чого створено Червону книгу України	76
Які культурні рослини вирощують у рідному краї	78

Тварини рідного краю	80
Яких свійських тварин вирощують у рідному краї	82
Чому потрібно охороняти тварин	84

МОЯ КРАЇНА – УКРАЇНА

Що ми знаємо про нашу країну – Україну.....	86
Карта України	88
Водойми України	90
Чорне та Азовське моря	92
Карпати	94
Кримські гори	97

ЗАПИТАННЯ ДО ПРИРОДИ

Із чого виготовляють папір?	101
Звідки береться олія?	102
За що нам вдячні домашні улюбленці – рослини і тварини?.....	103
Як економно використовувати воду вдома?	105
Чи розуміють тварини одне одного?	106
Чим живиться їжак?	107
Відповіді на загадки	108